

Socialutskottets betänkande 2021/22:SoU33

Barnets bästa när vård enligt LVU upphör – lex lilla hjärtat

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till lag om ändring i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen med en smärre redaktionell ändring. Lagförslagen innebär att om vård har beslutats med stöd av 2 § LVU får socialnämnden inte besluta att vården ska upphöra förrän de omständigheter som föranleder vården har förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt. Vidare ska socialnämnden när barnet varit placerad i samma familjehem under två år särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken. När vården enligt LVU upphör ska socialnämnden följa upp situationen för den som är under 18 år och uppföljningen ska avslutas senast sex månader från det att den inleddes. Lagförslagen innebär vidare att när socialnämnden prövar om vård enligt LVU ska upphöra ska socialnämnden särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud. Det införs även en möjlighet för socialnämnden att besluta att en vårdnadshavare eller förälder till ett barn som vårdas enligt LVU ska uppmanas att lämna drogtest inför umgänge liksom inför prövningen av om vård enligt LVU ska upphöra.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2022.

Utskottet föreslår fyra tillkännagivanden till regeringen om

- en ny LVU (s. 16)
- den framtida utformningen av bestämmelsen om en varaktigt och genomgripande förändring m.m. (s. 17–18)
- uppföljningstidens längd efter avslutad LVU-vård (s. 31)
- obligatoriska drogtester (s. 35).

Utskottets förslag grundas på motioner.

Utskottet anser att riksdagen bör avslå övriga motionsyrkanden.

I betänkandet finns 13 reservationer (S, M, SD, V, KD, L, MP) och två särskilda yttranden (KD, MP). I en av reservationerna (S, V, MP) föreslås att riksdagen inte ska göra något tillkännagivande till regeringen.

Behandlade förslag

Proposition 2021/22:178 Barnets bästa när vård enligt LVU upphör – lex lilla hjärtat.

Cirka 50 yrkanden i följdmotioner.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	8
Ärendet och dess beredning	8
Utskottets överväganden	9
Inledning	9
Regeringens lagförslag	9
Barnets bästa som ett självständigt rekvisit	10
Den framtida utformningen av bestämmelsen om en varaktig och genomgripande förändring	16
Flyttningsförbud	18
Övervägande av ansökan om vårdnadsöverflyttning	20
Socialnämndens uppföljningsskyldighet	26
Drogtest	32
Reservationer	36
1. Hemtagningsutredningar, punkt 3 (MP)	36
2. Ny LVU, punkt 4 (S, V, MP)	36
3. Expertsynpunkter, punkt 5 (M, SD, L)	37
4. Flyttningsförbud som institut, punkt 7 (V)	37
5. Flyttningsförbud i LVU och socialtjänstlagen, punkt 8 (MP)	38
6. Kompetensen vid domstolar, punkt 9 (M, SD, L)	38
7. Övervägande av adoption efter en viss tid, punkt 12 (M, SD, L)	39
8. Resurstillskott för arbete med återflytt, punkt 13 (V)	39
9. Uppföljning efter vård enligt socialtjänstlagen, punkt 15 (KD)	40
10. Uppföljning efter vård enligt socialtjänstlagen, punkt 15 (MP)	40
11. Resurstillskott för arbete med uppföljning, punkt 18 (V)	41
12. Barnombud, punkt 19 (MP)	41
13. Stöd till drogfrihet, punkt 21 (V)	42
Särskilda yttranden	43
1. Ny LVU, punkt 4 (MP)	43
2. Riktlinjer för övervägande av adoption, punkt 11 (KD)	43
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	44
Propositionen	44
Följdmotionerna	44
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	49

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Regeringens lagförslag

1. Regeringens lagförslag

Riksdagen antar regeringens förslag till

a) lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga,

b) lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) med den ändringen att SFS-numret (1990:52) i 11 kap. 4 b § tredje stycket ska utgå.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2021/22:178 punkterna 1 och 2.

Barnets bästa som ett självständigt rekvisit

2. Utredningen Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:4509 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 1,

2021/22:4556 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 7,

2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkandena 10–15,

2021/22:4592 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkandena 1 och 4 samt

2021/22:4605 av Margareta Fransson m.fl. (MP) yrkandena 1 och 3.

3. Hemtagningsutredningar

Riksdagen avslår motion

2021/22:4605 av Margareta Fransson m.fl. (MP) yrkandena 4 och 5.

Reservation 1 (MP)

4. Ny LVU

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om en ny LVU och tillkännager detta för riksdagen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2021/22:4556 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 1 och

2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkande

16.

Reservation 2 (S, V, MP)

5. Expertsynpunkter

Riksdagen avslår motion

2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkande

9.

Reservation 3 (M, SD, L)

Den framtida utformningen av bestämmelsen om en varaktig och genomgripande förändring

6. Den framtida utformningen av bestämmelsen om en varaktig och genomgripande förändring

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om den framtida utformningen av bestämmelsen om en varaktig och genomgripande förändring och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2021/22:4509 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 2,

2021/22:4592 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 5 och

2021/22:4605 av Margareta Fransson m.fl. (MP) yrkande 6.

Flyttningsförbud

7. Flyttningsförbud som institut

Riksdagen avslår motion

2021/22:4509 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 3.

Reservation 4 (V)

8. Flyttningsförbud i LVU och socialtjänstlagen

Riksdagen avslår motion

2021/22:4605 av Margareta Fransson m.fl. (MP) yrkande 2.

Reservation 5 (MP)

Övervägande av ansökan om vårdnadsöverflyttning

9. Kompetensen vid domstolar

Riksdagen avslår motion

2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkande 4.

Reservation 6 (M, SD, L)

10. Stöd efter en vårdnadsöverflyttning

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:4556 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 2 och

2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkande 7.

11. Riktlinjer för övervägande av adoption

Riksdagen avslår motion

2021/22:4556 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 3.

12. Övervägande av adoption efter en viss tid

Riksdagen avslår motion

2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkande 8.

Reservation 7 (M, SD, L)

13. Resurstillskott för arbete med återflytt

Riksdagen avslår motion

2021/22:4509 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 4.

Reservation 8 (V)

Socialnämndens uppföljningsskyldighet

14. Uppföljningstidens längd efter avslutad LVU-vård

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om uppföljningstidens längd efter avslutad LVU-vård och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2021/22:4556 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 8,

2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkande 1 och

2021/22:4592 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 3.

15. Uppföljning efter vård enligt socialtjänstlagen

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:4556 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 5 och

2021/22:4605 av Margareta Fransson m.fl. (MP) yrkande 7.

Reservation 9 (KD)

Reservation 10 (MP)

16. Skriftlig uppföljning

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:4556 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 6 och

2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkande 6.

17. Dokumentationskyldighet

Riksdagen avslår motion

2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkande 5.

18. Resurstillskott för arbete med uppföljning

Riksdagen avslår motion

2021/22:4509 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 5.

Reservation 11 (V)

19. Barnombud

Riksdagen avslår motion

2021/22:4605 av Margareta Fransson m.fl. (MP) yrkande 8.

Reservation 12 (MP)

*Drogtest***20. Obligatoriska drogtester inför umgänge och LVU-vårdens upphörande**

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om obligatoriska drogtester inför umgänge och LVU-vårdens upphörande och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna

2021/22:4556 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 4, 9 och 10,

2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkandena 2 och 3 samt

2021/22:4592 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 2.

21. Stöd till drogfrihet

Riksdagen avslår motion

2021/22:4509 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkandena 6–8.

Reservation 13 (V)

Stockholm den 19 maj 2022

På socialutskottets vägnar

Acko Ankarberg Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Acko Ankarberg Johansson (KD), Kristina Nilsson (S), Camilla Waltersson Grönvall (M), Ann-Christin Ahlberg (S), Johan Hultberg (M), Linda Lindberg (SD), Mikael Dahlgvist (S), Sofia Nilsson (C), Carina Ståhl Herrstedt (SD), Dag Larsson (S), Lina Nordquist (L), Clara Aranda (SD), Mats Wiking (S), Christina Høj Larsen (V), Rasmus Ling (MP), Robert Halef (KD) och Mats Sander (M).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2021/22:178 Barnets bästa när vård enligt LVU upphör – lex lilla hjärtat och 47 yrkanden i fem motioner. Regeringens förslag till riksdagsbeslut och förslagen i motionerna finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

I propositionen finns en redogörelse för ärendets beredning fram till regeringens beslut om propositionen.

Utskottets överväganden

Inledning

Betänkandet är så disponerat att utskottet inleder med att behandla regeringens lagförslag. Därefter behandlas motioner som innehåller förslag på tillkännagivanden.

Regeringens lagförslag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga och förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen, med en smärre redaktionell ändring.

Propositionen

Varaktig och genomgripande förändring

Regeringen föreslår att om vård har beslutats med stöd av 2 § LVU får socialnämnden inte besluta att vården ska upphöra förrän de omständigheter som föranleder vården har förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt (se regeringens förslag till ändring i 21 § LVU).

Flyttningsförbud

Regeringen föreslår att socialnämnden, när den prövar om vård enligt LVU ska upphöra, särskilt ska överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud. När ett barn är placerad i ett enskilt hem enligt socialtjänstlagen och vårdnadshavaren eller den unge, om han eller hon har fyllt 15 år, begär att vården ska upphöra, ska socialnämnden också särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud (se regeringens förslag till ändring i 13 b § LVU).

Uppföljning av vården

Regeringen föreslår vidare att när vården enligt LVU upphör ska socialnämnden följa upp situationen för den som är under 18 år (se regeringens förslag till ändring i 21 b § LVU).

Övervägande av ansökan om vårdnadsöverflyttning

I regeringens förslag ingår även att när barnet har varit placerad i samma familjehem under två år ska socialnämnden särskilt överväga om det finns skäl

att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken (se regeringens förslag till ändring i 6 kap. 8 b § socialtjänstlagen).

Möjlighet till drogtest

Slutligen föreslår regeringen att det ska införas en möjlighet för socialnämnden att besluta att en vårdnadshavare eller förälder till ett barn som vårdas enligt LVU ska uppmanas att lämna drogtest inför umgänge. Regeringen föreslår också att det ska införas en möjlighet för socialnämnden att besluta att en vårdnadshavare ska uppmanas att lämna drogtest inför prövningen av om vård enligt LVU ska upphöra (se regeringens förslag till ändring i 32 a–c §§ LVU).

Ikraftträdande

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2022.

Regeringens redovisning av tillkännagivanden

Regeringen redovisar fyra av riksdagens tillkännagivanden i propositionen. Den redovisningen återfinns senare i betänkandet under rubrikerna Övervägande av ansökan om vårdnadsöverflyttning, Socialnämndens uppföljningsskyldighet och Drogtest.

Utskottets ställningstagande

Det har inte väckts någon motion som går emot att riksdagen antar regeringens lagförslag. Utskottet anser att riksdagen bör anta regeringens lagförslag av de skäl som anförs i propositionen, med en smärre redaktionell ändring.

Barnets bästa som ett självständigt rekvisit

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om en ny LVU. Riksdagen avslår motioner om utredningen Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU, hemtagningsutredningar och expertsynpunkter.

Jämför reservation 1 (MP), 2 (S, V, MP) och 3 (M, SD, L) samt särskilt yttrande 1 (MP).

Propositionen

Frågan om huruvida barnets bästa bör utgöra ett självständigt rekvisit

Regeringen anför att det i slutbetänkandet Barns och ungas rätt vid tvångsvård – Förslag till ny LVU (SOU 2015:71) föreslås att en bestämmelse införs om

att barnets bästa ska vara avgörande vid prövningen av om vård i familjehem enligt 2 § LVU ska upphöra. Genom att föra in barnets bästa är avsikten att markera att barnets bästa ska prövas som ett självständigt rekvisit. Det föreslås vidare enligt regeringen att det vid bedömningen särskilt ska fästas avseende vid barnets inställning, om barnet sedan låg ålder eller under lång tid vårdats i familjehemmet, barnets umgänge och relation till vårdnadshavarna samt om barnet har en nära relation till familjehemsföräldrarna och en god förankring i sin sociala miljö. Förslaget innebär att tvångsvården ska kunna bestå även om missförhållandena i hemmet har upphört. Betänkandet har remissbehandlats.

Regeringen anför vidare att Socialdepartementet, med anledning av synpunkter som framkom under remissbehandlingen, gav en utredare i uppdrag att utreda hur principen om barnets bästa kan stärkas i samband med bedömningen av om vård enligt LVU ska upphöra. I uppdraget ingick att beakta den problematik som lyfts fram i betänkandet – att prövningen av vårdens upphörande i dag enbart relateras till det ursprungliga vårdbehovet och att det leder till orimliga konsekvenser ur ett barnrättsperspektiv. Utredaren skulle beakta de remissynpunkter som har lämnats och även de förslag från tidigare utredningar som behandlat frågan om barnets bästa vid tvångsvårdens upphörande (S2020/03820). Utredningen redovisas i den promemoria som behandlas i propositionen (Ds 2021:7). I promemorian görs bedömningen att barnets bästa inte bör utgöra något självständigt rekvisit vid bedömning av om vård enligt LVU ska upphöra. Som skäl anges bl.a. att ett sådant rekvisit kan innebära rättsosäkerhet och strider mot de principer som LVU vilar på, då det inte bör komma ifråga att tvångsvårda ett barn om förutsättningarna för tvångsvård inte längre är uppfyllda. Det anges också att det är tveksamt om ett sådant rekvisit är förenligt med artikel 8 i den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen). Promemorian har remissbehandlats.

Regeringen anför vidare att socialutskottet den 6 maj 2021 beslutade att låta en utredare göra en fördjupad analys av det förslag som lämnas i SOU 2015:71 om att barnets bästa ska utgöra ett självständigt rekvisit vid prövningen av om vård enligt 2 § LVU i familjehem ska upphöra. Enligt uppdragsbeskrivningen ska utredaren analysera konsekvenserna för ärendehantering i socialnämnden och förfarandet vid domstol, analysera remisskritiken, överväga och lämna förslag på hur en reglering bör utformas som innehåller barnets bästa som ett självständigt rekvisit vid prövningen av om vård enligt 2 § LVU i familjehem ska upphöra och lämna övriga nödvändiga författningsförslag (dnr 1959-2020/21). Uppdraget redovisades den 1 mars 2022 och de förslag som utredaren har presenterat har skickats på remiss.

Enligt regeringen är det mot denna bakgrund som frågan om huruvida barnets bästa bör utgöra ett självständigt rekvisit när vård enligt LVU upphör inte behandlas i propositionen.

Motionerna

Utredningen Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU

Barnets bästa som ett självständigt rekvisit och en ny grund för fortsatt vård enligt LVU

I kommittémotion 2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkande 10 föreslås ett tillkännagivande om att vårdens upphörande ska prövas i två steg. Motionärerna anför att regeringen och riksdagen skyndsamt efter genomförd analys och sammanställd remissrunda och yttrande i Lagrådet bör genomföra och fatta beslut om detta förslag och övriga förslag från utredningen Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU. I yrkande 11 föreslås ett tillkännagivande om att säkerställa en ny grund för fortsatt vård enligt LVU.

I kommittémotion 2021/22:4592 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen, skyndsamt efter det att remissinstanserna yttrat sig, bör genomföra förslagen om en ny grund för vård enligt LVU och att vårdens upphörande ska prövas i två steg. Motionärerna hänvisar till förslagen i utredningen Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU.

I kommittémotion 2021/22:4509 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör vidta åtgärder för att genomföra ändringar i lagstiftningen i enlighet med de förslag som framförts om att införa barnets bästa som eget rekvisit. Motionärerna anför att det finns tydligt formulerade förslag för detta i SOU 2015:71.

I kommittémotion 2021/22:4605 av Margareta Fransson m.fl. (MP) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att utifrån tanken om ett självständigt rekvisit för barnets bästa lägga fram förslag till riksdagen om att upphörande av vård enligt LVU ska prövas i två steg och att en ny grund för fortsatt vård enligt LVU ska införas i lagstiftningen. Motionärerna anför att man ser positivt på förslaget som lämnas i utredningen Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU och kommer att verka för att det genomförs.

Särskilt beslut om en ny grund för fortsatt vård med stöd av LVU och plan för den fortsatta vården

I kommittémotion 2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkande 12 föreslås ett tillkännagivande om att socialnämnden ska fatta ett särskilt beslut om den finner att grunden för den fortsatta vården ska ändras och att detta beslut ska prövas i domstol. I yrkande 13 föreslås ett tillkännagivande om att socialnämnden ska ha en plan för den fortsatta vården.

Reglering av hemtagningsutredningar

I kommittémotion 2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkande 14 föreslås ett tillkännagivande om att hemtagningsutredningar ska regleras och begränsas. Ett liknande förslag finns i kommittémotion 2021/22:4592 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 4 och i kommittémotion 2021/22:4605 av Margareta Fransson m.fl. (MP) yrkande 3.

Flyttningsförbudet från LVU till socialtjänstlagen

I kommittémotion 2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkande 15 föreslås ett tillkännagivande om att flyttningsförbudet bör tas bort i LVU och flyttas till socialtjänstlagen.

Lagförslag med en helhetsbedömning

I kommittémotion 2021/22:4556 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 7 föreslås ett tillkännagivande om att processen efter remissförfarandet av utredningen Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU ska hanteras skyndsamt, så att en ny lagstiftning som säkerställer att barnrättsperspektivet blir ledande när det gäller socialtjänstens agerande kring barn och unga som behöver samhällets vård, kommer på plats så snart som möjligt. Motionärerna anför att det hade varit önskvärt att regeringen väntat in riksdagens parallella lagstiftningsprocess och presenterat en proposition utifrån en helhetsbedömning av de olika aktuella förslagen.

Hemtagningsutredningar

I kommittémotion 2021/22:4605 av Margareta Fransson m.fl. (MP) yrkande 4 föreslås ett tillkännagivande om en kompletterande utredning eller hemtagningsutredning av en annan socialtjänst. Motionärerna anför att det kan finnas situationer där föräldrar anser att socialtjänsten kommit till felaktiga slutsatser på grund av hur en utredning gjorts och att det skulle stärka rättssäkerheten ytterligare om en annan socialtjänst kunde göra en kompletterande utredning. Regeringen bör på lämpligt sätt tydliggöra hur en sådan möjlighet ser ut och vid behov förstärka den. I yrkande 5 föreslås ett tillkännagivande om att barn på egen hand från tolv års ålder ska kunna begära upphörande av vården och därmed initiera en hemtagningsutredning. I utredningen Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU föreslås en uttrycklig bestämmelse om att barn som har fyllt 15 år får begära att vården ska upphöra, dvs initiera en hemtagningsutredning. Motionärerna anser att en sådan begäran ska kunna lämnas från tolv års ålder.

Ny LVU

I kommittémotion 2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkande 16 föreslås ett tillkännagivande om tydliga mål och krav för tvångsvården i LVU. Motionärerna anför att LVU behöver omarbetas för ökad tydlighet och begriplighet.

I kommittémotion 2021/22:4556 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen skyndsamt ska verkställa det tillkännagivande som riksdagen beslutat i betänkande 2020/21:SoU19 punkt 1 om en ny LVU.

Expertsynpunkter

I kommittémotion 2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkande 9 föreslås ett tillkännagivande om vikten av att skyndsamt ta vidare experternas synpunkter på förslagen i utredningen Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU (dnr 1416-2021/22). Motionärerna understryker behovet av en grundläggande helhetsöversyn av barnavårdslagstiftningen innefattande regleringen i socialtjänstlagen, LVU och föräldrabalken och anser att regeringen bör vidta åtgärder för att uppnå detta.

Pågående arbete

Utredningen Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU (dnr 1416-2021/22) är remitterad med senaste svarstid den 3 juni 2022. I utredningen finns följande förslag.

Vårdens upphörande prövas i två steg

Vårdens upphörande ska prövas i två steg. Det första steget knyter an till frågan om förutsättningarna för vård enligt 2 eller 3 § LVU fortfarande är uppfyllda, medan det andra steget knyter an till frågan om det finns en risk för att ett barns hälsa eller utveckling allvarligt skadas genom att vården upphör. Vid den bedömningen ska vad som bedöms vara bäst för barnet vara avgörande.

En ny grund för fortsatt vård enligt LVU

Utredningen föreslår att en ny grund för fortsatt vård enligt LVU ska införas. Den nya grunden innebär att ett barn kan fortsätta att vårdas med stöd av lagen trots att förutsättningarna för vård enligt 2 eller 3 § LVU inte längre finns.

Beslut om fortsatt vård enligt LVU

Socialnämnden ska fatta ett särskilt beslut om den finner att grunden för den fortsatta vården ska ändras. Beslutet ska därefter underställas förvaltningsrätten.

Hemtagningsutredning

Utredningen lämnar förslag om att det i lagen tas in en uttrycklig bestämmelse om att den eller de som har vårdnaden om ett barn samt barn som har fyllt 15 år får begära att vården ska upphöra. Vidare föreslås att det införs en begränsning av en vårdnadshavares möjlighet att begära att vård som har beslutats med stöd av 2 § LVU ska upphöra. En socialnämnd behöver inte pröva en sådan begäran om vård har prövats av nämnden eller rätten de senaste sex månaderna.

Flyttningsförbud

Utredningen föreslår att flyttningsförbudet tas bort i LVU och i stället flyttas till socialtjänstlagen. Detta innebär att det inte längre ska vara möjligt att besluta om flyttningsförbud när det beslutas att vård enligt LVU ska upphöra. De situationer där flyttningsförbud hade kunnat meddelas ryms i förslaget till ändring i 21 § LVU och barnet ska i stället fortsätta att vårdas enligt LVU. För de barn som är frivilligt placerade, dvs. med stöd av socialtjänstlagen, kan det finnas situationer där möjligheten att meddela ett flyttningsförbud ska kvarstå.

Tidigare riksdagsbehandling

Riksdagen ställde sig bakom det som utskottet anförde om en ny LVU och tillkännagav detta för regeringen (bet. 2020/21:SoU19, rskr 2020/21:187). Utskottet anförde följande (s. 28, res. S, V, MP):

Utskottet konstaterar att det nu är mer än fem år sedan tvångsvårdsutredningen föreslog en ny lag om tvångsvård för barn och unga (SOU 2015:71). Utredningens förslag skulle enligt utskottet innebära ett stärkt barnperspektiv och en ökad rättssäkerhet för barn i samhällets vård och särskilt för dem som behöver tvångsvård. Utskottet anser att det är angeläget att detta förslag bereds skyndsamt. För att uppnå kvalitetsförbättringar och stärka barnets rätt krävs ett antal åtgärder, som att t.ex. införa tydliga mål och krav för tvångsvården i LVU och att lagen omarbetas för ökad tydlighet och begriplighet. Detta bör riksdagen med bifall till motion ge regeringen till känna.

Uppföljning av tillkännagivandet

I skrivelse 2021/22:75 Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2021 uttalar regeringen följande:

Punkt 1 om ny LVU*: Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en ny LVU (bet. 2020/21:SoU19 s. 8 f.). Beredningen av betänkandet Barns och ungas rätt vid tvångsvård. Förslag till ny LVU (SOU 2015:70) pågår fortfarande. Regeringen avvaktar Högsta förvaltningsdomstolens bedömning av vissa rättsliga frågor och avser att med utgångspunkt i de rättsliga bedömningarna se över behovet av en eventuell kompletterande utredning. Punkten är inte slutbehandlad.

Utskottets ställningstagande

Utskottet beslutade den 1 mars 2022 att remittera utredningen Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU (dnr 1416-2021/22). Remisstiden går ut den 3 juni 2022. Avsikten är att en remissammanställning ska presenteras för utskottet i mitten av juni och att utskottet därefter ska ta ställning till om utskottet ska ta fram ett lagförslag. Något tillkännagivande till regeringen bör därför inte göras i frågan. Motionerna 2021/22:4509 (V) yrkande 1, 2021/22:4556 (KD) yrkande 7, 2021/22:4582 (M, L, SD) yrkandena 10–15, 2021/22:4592 (C) yrkandena 1 och 4 samt 2021/22:4605 (MP) yrkandena 1 och 3 bör avslås.

När det gäller motionsyrkanden med olika förslag som rör hemtagningsutredningar anser inte utskottet att riksdagen bör ta något initiativ. Motion 2021/22:4605 (MP) yrkandena 4 och 5 bör avslås.

I februari 2021 kunde utskottet konstatera att det var mer än fem år sedan tvångsvårdsutredningen föreslog en ny lag om tvångsvård för barn och unga (SOU 2015:71). Enligt utskottet skulle utredningens förslag innebära ett stärkt barnperspektiv och en ökad rättssäkerhet för barn i samhällets vård och särskilt för dem som behöver tvångsvård. Utskottet uttalade att det ansåg att det var angeläget att förslaget bereddes skyndsamt. För att uppnå kvalitetsförbättringar och stärka barnets rätt krävdes enligt utskottet ett antal åtgärder, t.ex. att införa tydliga mål och krav för tvångsvården i LVU och att lagen omarbetas för ökad tydlighet och begriplighet. Riksdagen ställde sig bakom det som utskottet anfört och tillkännagav detta för regeringen (bet. 2020/21:SoU19, rskr. 2020/21:187). Utskottet kan konstatera att det nu har gått ännu ett år och vill, med bifall till motionerna 2021/22:4556 (KD) yrkande 1 och 2021/22:4582 (M, L, SD) yrkande 16, påminna om det tidigare tillkännagivandet. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Utskottet anser inte att riksdagen bör ta något initiativ med anledning av motion 2021/22:4582 (M, L, SD) yrkande 9 om de expertsynpunkter som lämnades i utredningen Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU (dnr. 1416-2021/22). Motionen bör avslås.

Den framtida utformningen av bestämmelsen om en varaktig och genomgripande förändring

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om den framtida utformningen av bestämmelsen om en varaktig och genomgripande förändring.

Propositionen

Regeringen föreslår att bestämmelsen om upphörande av vård ska kompletteras på så sätt att en bestämmelse införs i 21 § som innebär att socialnämnden inte får besluta att vård enligt 21 § LVU får upphöra förrän de omständigheter som föranledde vården har förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt.

Regeringen anför att ett tydliggörande i lag av vad som krävs för att vård enligt 21 § LVU ska upphöra kan bidra till att vården inte upphör förrän förhållandena i hemmet är sådana att det är tryggt för barnet att återvända.

Regeringen anför vidare att det även ur rättssäkerhetssynpunkt är angeläget att barn och vårdnadshavare vet vad som krävs för att tvångsomhändertagandet ska kunna upphöra. Det kan t.ex. tydliggöra och underlätta för vårdnadshavare

att få förståelse för vilka förändringar som behöver vidtas i det enskilda fallet för att vården ska kunna upphöra och att det inte räcker med endast mindre och kortvariga förbättringar. Regeringen föreslår därför att den kammarrättspraxis som bildats genom åren kodifieras i lag, nämligen att de omständigheter som föranledde vården måste ha förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt för att förändringarna ska kunna ligga till grund för vårdens upphörande.

Förslaget förändrar enligt regeringen inte den praxis som gäller om att vården inte får upphöra om det har tillkommit nya omständigheter som ger grund för vård. För att förtydliga att även sådana omständigheter ska ingå i bedömningen av om vården ska upphöra och att även sådana omständigheter måste ha förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt föreslår regeringen att ordet ”föranledde” i promemorians förslag byts ut till ”föranleder”.

Bestämmelser om att barnets inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad finns redan i LVU. Enligt 36 § LVU ska den unge alltid ges möjlighet att framföra sina åsikter och om den unge inte framför sina åsikter, ska hans eller hennes inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt. Regeringen anser därför att det inte finns skäl för att det också av bestämmelsen om upphörande av vård enligt 21 § LVU behöver framgå hur barnets inställning ska beaktas.

Motionerna

I kommittémotion 2021/22:4592 av Sofia Nilsson (C) yrkande 5 föreslås ett tillkännagivande om behovet av att förtydliga den information som ges om skälen för ett omhändertagande av ett barn enligt LVU och förutsättningarna för att ett omhändertagande kan upphöra.

I kommittémotion 2021/22:4509 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen i lagtext bör utveckla och förtydliga innebörden av varaktig och genomgripande förändring och hur barnets inställning ska tas i beaktande vid bedömning av vårdens upphörande.

I kommittémotion 2021/22:4605 av Margareta Fransson m.fl. (MP) yrkande 6 föreslås ett tillkännagivande om förslag på hur lagstiftningen kan utformas så att det blir tydligt att den varaktiga förändringen ska avse hela föräldraförmågan, inte enbart de specifika omständigheter som låg till grund för att vården inleddes.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har ovan ställt sig bakom regeringens förslag att reglera den kammarrättspraxis som bildats genom åren om att de omständigheter som föranledde vården måste ha förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt för att förändringarna ska kunna ligga till grund för vårdens upphörande. Emellertid anser utskottet att det finns ett behov av att i lagtext utveckla och förtydliga innebörden av varaktig och genomgripande förändring, liksom att

förtydliga den information som ges till föräldrarna i samband med beslutet om tvångsvård om skälen för omhändertagandet och förutsättningarna för att omhändertagandet ska kunna upphöra. Regeringen bör återkomma till riksdagen med lagförslag och i övrigt vidta de åtgärder som behövs. Detta bör riksdagen med delvis bifall till motionerna 2021/22:4509 (V) yrkande 2, 2021/22:4592 (C) yrkande 5 och 2021/22:4605 (MP) yrkande 6 ge regeringen till känna.

Flyttningsförbud

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om flyttningsförbud.

Jämför reservation 4 (V) och 5 (MP).

Propositionen

Flyttningsförbud innebär att förvaltningsrätten, efter ansökan av socialnämnden, för en viss tid eller tills vidare förbjuder den som har vårdnaden om en underårig att ta denne från ett enskilt hem om det finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas om han eller hon skiljs från hemmet (24 § LVU).

Bestämmelsen om flyttningsförbud i 24 § LVU omfattar både situationer där barnet är placerad med stöd av LVU och situationer där barnet, efter en frivillig överenskommelse, är placerad med stöd av socialtjänstlagen. Bestämmelsen är också tillämplig då ett barn är placerad i ett enskilt hem utan socialnämndens försorg, s.k. privatplacering.

Enligt regeringen framgår det av promemorian att det finns skäl att anta att socialnämnderna inte överväger frågan om flyttningsförbud i den utsträckning som lagstiftningen ger utrymme för. Regeringen anför vidare att även om förarbetena ger stöd för att socialnämnden i vissa situationer ska uppmärksamma bestämmelsen om flyttningsförbud finns det ingen lagstadgad skyldighet att beakta bestämmelsen när nämnden prövar om vården ska upphöra. Regeringen anser att det behöver framgå av lagstiftningen att socialnämnden har en skyldighet att uppmärksamma bestämmelsen om flyttningsförbud i vissa situationer. En tydlig lagstiftning om socialnämndens ansvar i det här avseendet kan enligt regeringen bidra till att socialnämnden överväger frågan om flyttningsförbud i den utsträckning som lagstiftningen ger utrymme för. Det kan i sin tur leda till att fler fall kan komma under domstolens prövning och att flyttningsförbud kan komma till stånd i fler fall där förutsättningarna är uppfyllda, vilket skulle öka tryggheten för fler placerade barn. Regeringen föreslår därför att socialnämnden ska vara skyldig att överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud när barnet är placerad i ett enskilt hem med stöd av LVU och socialnämnden prövar om vården enligt LVU ska upphöra eller när barnet är placerad i ett enskilt hem

enligt socialtjänstlagen och vårdnadshavaren eller den unge, om han eller hon har fyllt 15 år, begär att vården ska upphöra.

Motionerna

Flyttningsförbudet som institut

I kommittémotion 2021/22:4509 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om flyttningsförbud. Motionärerna anför att de överväganden som i dag görs i samband med flyttningsförbud i stället bör inkluderas i bedömningen av om tvångsvården ska avslutas eller inte. Flyttningsförbudet bör tas bort som institut.

Flyttningsförbud i LVU och socialtjänstlagen

I kommittémotion 2021/22:4605 av Margareta Fransson m.fl. (MP) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om hur bestämmelser om flyttningsförbud kan införas i socialtjänstlagen. Motionärerna anför att de välkomnar regeringens förslag om tydligare skrivningar om flyttningsförbud (24 § LVU) men anser att det är otillräckligt och ur barnets perspektiv mindre säkert än en ny grund för vård enligt LVU. Motionärerna anser att regler om flyttningsförbud behöver finnas såväl i LVU som i socialtjänstlagen och att regeringen bör återkomma med förslag om hur bestämmelser om flyttningsförbud kan införas i socialtjänstlagen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har tidigare i betänkandet ställt sig bakom regeringens förslag om utformningen av bestämmelsen om flyttningsförbud i LVU. Riksdagen bör inte ta något initiativ med anledning av motion 2021/22:4509 (V) yrkande 3. Motionen bör avslås.

Utskottet kan konstatera att bestämmelsen om flyttningsförbud i 24 § LVU omfattar både situationer där barnet är placerad med stöd av LVU och situationer där barnet, efter en frivillig överenskommelse, är placerad med stöd av socialtjänstlagen. Motion 2021/22:4605 (MP) yrkande 2 bör avslås.

Övervägande av ansökan om vårdnadsöverflyttning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om kompetensen vid domstolar, stöd efter en vårdnadsöverflyttning, riktlinjer för övervägande av adoption, övervägande av adoption efter en viss tid och resurstillskott för arbete med återflytt.

Jämför reservation 6 (M, SD, L), 7 (M, SD, L) och 8 (V) samt särskilt yttrande 2 (KD).

Propositionen

Övervägande av ansökan om vårdnadsöverflyttning

Regeringen anför att lagstiftarens intentioner är att barn ska återförenas med sina föräldrar när syftet med vården uppnåtts. Socialtjänsten har ett uttalat ansvar att hjälpa vårdnadshavarna att komma till rätta med de svårigheter som lett fram till att barnet placerats utanför hemmet. I vissa fall kan det dock vara uppenbart att det är bäst för barnet att bo kvar i familjehemmet. Har barnet bott i familjehemmet en längre tid kan det ha rotat sig där och funnit en sådan trygghet och gemenskap att det uppfattar detta hem som sitt eget (prop. 1981/82:168 s. 39–41). Detta kan särskilt bli fallet när ett barn beretts vård utanför det egna hemmet i mycket tidig ålder och därefter växer upp i ett familjehem och barnet betraktar familjehemmet som sitt ”riktiga” hem och betraktar familjehemsföräldrarna som sina föräldrar. Situationen kan uppstå såväl vid en placering enligt socialtjänstlagen som vid en placering enligt LVU.

Enligt regeringen skapar vårdnadsöverflyttningar bättre förutsättningar för kontinuitet och trygghet i vården. Enligt regeringen kan det finnas situationer där förutsättningarna för en vårdnadsöverflyttning enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken finns redan när barnet har varit placerad i familjehemmet i två år. I sådana situationer är det viktigt att socialnämnden överväger frågan om vårdnadsöverflyttning. För att säkerställa att sådana överväganden alltid görs senast när barnet varit placerad i samma familjehem under två år behöver det enligt regeringen tydligt framgå av lagstiftningen att socialnämnden har en skyldighet att särskilt överväga frågan om vårdnadsöverflyttning när barnet har varit placerad i samma familjehem under två år. Det kan enligt regeringen medföra att fler fall kan komma under domstolens prövning och att vårdnadsöverflyttningar kan komma till stånd i fler fall där förutsättningarna är uppfyllda, vilket skulle öka tryggheten för placerade barn. Regeringen föreslår därför att när barnet varit placerad i samma familjehem under två år ska socialnämnden särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken.

Enligt regeringen är förslaget inte avsett att förändra förutsättningarna för när överflyttning av vårdnad kan ske enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken. Med

anledning av detta anser regeringen inte att återföreningsprincipen påverkas. Som framgår ovan bör en placering i ett familjehem som utgångspunkt inriktas på att få till stånd en återförening av barnet och föräldrarna. I detta sammanhang nämner regeringen att bestämmelserna i föräldrabalken om överflyttning av vårdnaden är föremål för en översyn. Regeringen beslutade den 16 september 2021 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över reglerna i föräldrabalken om bl.a. överflyttning av vårdnaden (dir. 2021:70).

Regeringen anser att det inte går att bortse från att den omständigheten att socialnämnden överväger frågan om vårdnadsöverflyttning riskerar att påverka både samarbetet med vårdnadshavarna och vårdnadshavarnas vilja och motivation till att ta emot stöd. Det är därför av yttersta vikt att socialnämnden arbetar med att motivera vårdnadshavarna till att utvecklas i sitt föräldraskap och lämnar vårdnadshavarna det stöd och den hjälp som de behöver. Att socialnämnden har en sådan skyldighet följer av 6 kap. 7 § 4 socialtjänstlagen. Av förarbetena till den bestämmelsen framgår att socialtjänstens arbete ska vara inriktat på att långsiktigt och över tid stödja vårdnadshavare. Den hjälp som vårdnadshavare kan behöva omedelbart efter ett omhändertagande, t.ex. krisbearbetning, behöver enligt regeringen uppmärksammas av socialtjänsten. Socialtjänsten behöver också hjälpa vårdnadshavaren att på ett lämpligt sätt upprätthålla kontakten med barnet. Barn känner ofta stor oro för sina föräldrar, särskilt om dessa lever destruktivt i t.ex. missbruk och hemlöshet. Det är inte ovanligt att vårdnadshavarnas situation försämras efter omhändertagandet och att de drar sig undan kontakten med socialtjänsten. Det är därför viktigt med ett motivationsarbete för att förmå dem att ta emot hjälp. Utgångspunkten är, som nämnts ovan, i första hand att barn ska återförenas med sin vårdnadshavare när vården inte längre behövs. Ibland är dock en återförening mellan barn och vårdnadshavare inte möjlig. I denna situation är det viktigt att socialtjänsten bemöter vårdnadshavarna på ett respektfullt och ärligt sätt. Socialtjänsten har ett fortsatt ansvar för att hjälpa vårdnadshavarna med att upprätthålla kontakten med barnet. Utgångspunkten för kontakten måste dock alltid utgå från barnets eller den unges behov och intressen (se prop. 2012/13:10 s. 84 och 85).

Familjehemmens förutsättningar för att kunna ta över vårdnaden

Regeringen anför vidare att de synpunkter som några remissinstanser tar upp om att ge familjehemmet goda förutsättningar för att möta barns behov och om att öka förutsättningarna för familjehem att kunna överta vårdnaden om barn och om att se över förutsättningarna för adoption är viktiga och angelägna.

I det sammanhanget nämner regeringen beslutet den 7 oktober 2021 om att ge en särskild utredare i uppdrag att se över och föreslå åtgärder för hur kvaliteten i vården kan öka när barn och unga placeras i bl.a. familjehem och jourhem med stöd av socialtjänstlagen eller LVU (dir. 2021:84). Syftet med uppdraget är att säkerställa att barn och unga som placeras utanför det egna

hemmet alltid ska garanteras trygghet, säkerhet och en i övrigt god vård. I uppdraget ingår bl.a. att analysera hur fler lämpliga familjehem kan tillskapas, analysera hur stödet till familjehem under placeringstiden kan stärkas, klarlägga om ersättningsnivån till familjehem påverkar tillgången till lämpliga hem och se över ersättningssystemet samt föreslå de författningsåtgärder och andra åtgärder som bedöms nödvändiga. Utredaren ska redovisa sitt uppdrag senast den 10 april 2023.

Regeringen nämner vidare att det ingår i de ovan nämnda direktiven Vikten av trygghet och kontinuitet för barn i utsatta situationer – en översyn av reglerna i föräldrabalken (dir. 2021:70) att ta ställning till hur stödet till vårdnadshavarna och barnet efter en vårdnadsöverflyttning kan förbättras. Utredaren ska också kartlägga och redovisa vilka omständigheter som i dag särskilt beaktas vid prövningen av frågan om adoption när ett barn har stadigvarande vårdats och fostrats i ett annat enskilt hem än föräldrahemmet. Vidare ska utredaren överväga och bedöma om förutsättningarna för adoption bör justeras för att tillgodose familjehemsplacerade barns rätt till trygghet och stabilitet och hur övriga intressen – inte minst rätten till privat- och familjeliv – samtidigt kan tillgodoses, samt föreslå de författningsändringar som behövs. Uppdraget ska redovisas senast den 20 december 2022.

Regeringen anför därutöver att den också har gett Socialstyrelsen i uppdrag att genomföra kunskapshöjande insatser inom familjehemsvården (S2020/05272). I uppdraget lyfts frågor om bl.a. vårdnadsöverflyttning och familjehemmets inställning till vårdnadsöverflyttning och till en varaktig relation redan när familjehem rekryteras. Uppdraget ska slutredovisas i mars 2023.

Med anledning av de två pågående utredningarna och regeringens uppdrag till Socialstyrelsen om kunskapshöjande insatser inom familjehemsvården anser regeringen att de synpunkter som remissinstanserna framför är omhändertagna. Det handlar om att ge familjehemmen goda förutsättningar för att möta barnens behov och att öka förutsättningarna för familjehemmen att överta vårdnaden och att se över om förutsättningarna för adoption behöver ändras.

När det gäller frågan om ersättning nämner regeringen att i dag gäller att kommunen får fortsätta att betala skäligen ersättning till den eller dem som har övertagit vårdnaden om ett barn. Vid en överflyttning av vårdnaden ska socialnämnden ge den särskilt förordnade vårdnadshavaren råd och stöd (6 kap. 11 § socialtjänstlagen). Det huvudsakliga syftet med bestämmelsen är att underlätta för de familjehem som överväger att överta vårdnaden om det eller de barn som finns placerade i familjehemmet (prop. 2012/13:10 s. 88–90 och s. 131 och 132).

Regeringens redovisning av ett tillkännagivande

Övervägande av ansökan om vårdnadsöverflyttning

Riksdagen har tillkännagett att det bör framgå av både socialtjänstlagen och LVU att socialnämnden bör överväga en ansökan om vårdnadsöverflyttning senast efter det att barnet har varit placerad i samma familjehem under två år (bet. 2020/21:SoU5 punkt 2, rskr. 2020/21:128). Regeringen bedömer att förslagen i denna proposition tillgodoser riksdagens tillkännagivande. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Motionerna

Kompetensen vid domstolar

I kommittémotion 2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkande 4 föreslås ett tillkännagivande om att stärka kompetensen vid domstolarna i fråga om den aktuella lagstiftningen.

Stöd efter en vårdnadsöverflyttning

I kommittémotion 2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkande 7 föreslås ett tillkännagivande om att genomföra en bred översyn av regelverket för vårdnadsöverflyttning. Motionärerna anför att en sådan bl.a. bör beakta tvångsvårdutredningens överväganden om att utge stöd och bistånd efter en vårdnadsöverflyttning.

I kommittémotion 2021/22:4556 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen skyndsamt ska verkställa det tillkännagivande som riksdagen beslutat i betänkande 2020/21:SoU19 punkt 5 om stöd efter vårdnadsöverflyttning.

Riktlinjer för övervägande av adoption

I kommittémotion 2021/22:4556 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen skyndsamt ska verkställa det tillkännagivande som riksdagen beslutat i betänkande 2020/21:SoU19 punkt 6 om riktlinjer för övervägande av adoption.

Övervägande av adoption efter en viss tid

I kommittémotion 2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkande 8 föreslås ett tillkännagivande om att det bör införas en ordning som innebär att frågan om adoption aktualiseras av socialnämnden efter att ett barn varit placerad i ett och samma familjehem under viss tid.

Resurstillskott för arbete med återflytt

I kommittémotion 2021/22:4509 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 4 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör tillföra resurser för att socialtjänsten

ska arbeta för återflytt, där barnets bästa tas i beaktande och dess behov av stöd och omsorg tillgodoses.

Tidigare riksdagsbehandling

Tillräcklig kunskap och kompetens hos domare

Riksdagen ställde sig bakom det som civilutskottet anförde om att ta nödvändiga initiativ för att säkerställa att bl.a. de domare som hanterar frågor om vårdnad m.m. har tillräcklig kunskap och kompetens så att barnrättsperspektivet får fullt genomslag i praktiken och tillkännagav detta för regeringen (bet. 2021/22:CU6, rskr. 2021/22:261).

Civilutskottet anförde följande (s. 23, res. S, C, MP):

Utskottet konstaterar att det genom 2021 års lagstiftningsärende om ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister har införts nya kompetenskrav för medlare i mål om vårdnad m.m. I samma lagstiftningsärende meddelade riksdagen, på utskottets förslag, ett tillkännagivande om att regeringen bör göra en översyn i syfte att tillgodose det övergripande behovet av kunskapshöjning hos yrkesverksamma i arbetet med familjerättsliga frågor.

Utskottet vill i detta sammanhang särskilt framhålla vikten av att regeringen tar nödvändiga initiativ för att säkerställa att bl.a. de domare som hanterar frågor om vårdnad m.m. har tillräcklig kunskap och kompetens så att barnrättsperspektivet får fullt genomslag i praktiken. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

Stöd efter en vårdnadsöverflyttning

Riksdagen ställde sig bakom det som utskottet anförde om en översyn av regelverket som gäller vårdnadsöverflyttning i fråga om stöd efter vårdnadsöverflyttning och tillkännagav detta för regeringen (bet. 2020/21:SoU19, rskr. 2020/21:187).

Utskottet anförde följande (s. 30, res. S, V, MP):

Utskottet anser att det behövs en översyn av regelverket som gäller vårdnadsöverflyttning. När familjehemsföräldrarna blir barnets nya vårdnadshavare upphör familjehemsplaceringen. Det innebär att nämndens ansvar att noga följa vården av barnet (6 kap. 7 b § SoL) liksom kravet på att överväga respektive ompröva vården (6 kap. 8 § SoL) bortfaller. Utskottet anser att det finns anledning att se över vilka insatser som behöver kunna erbjudas också efter en vårdnadsöverflyttning. Detta bör riksdagen med bifall till motionerna [...] ge regeringen till känna.

Uppföljning av tillkännagivandet

Regeringen anför följande i skrivelse 2021/22:75 Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2021:

Punkt 5 om stöd efter vårdnadsöverflyttning*: Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om stöd efter vårdnadsöverflyttning (bet. 2020/21:SoU19 s. 8 f.). Regeringen beslutade den 16 september 2021 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över regler i föräldrabalken om

vårdnadsöverflyttning, adoption och umgänge (dir. 2021:70). I uppdraget ingår att ta ställning till hur stödet till vårdnadshavarna och barnet efter en vårdnadsöverflyttning kan förbättras. Tillkännagivandet ansågs därmed slutbehandlat. Punkten är slutbehandlad.

Riktlinjer för övervägande av adoption

Riksdagen ställde sig bakom det som utskottet anförde om riktlinjer för övervägande av adoption och tillkännagav detta för regeringen (bet. 2020/21:SoU19 s. 29, rskr 2020/21:187).

Utskottet anförde följande (s. 29, res. S, V, MP):

Utskottet anser att regeringen bör se till att det tas fram riktlinjer för i vilka situationer socialnämnden bör överväga adoption, på motsvarande sätt som gäller för övervägande av vårdnadsöverflyttning (6 kap. 8 § SoL och 13 § LVU). Detta bör riksdagen med bifall till motion [...] ge regeringen till känna.

Uppföljning av tillkännagivandet

Regeringen anför följande i skrivelse 2021/22:75 Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2021:

Punkt 6 om riktlinjer för övervägande av adoption*: Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om riktlinjer för övervägande av adoption (bet. 2020/21:SoU19 s. 8 f.). Regeringen beslutade den 16 september 2021 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över reglerna i föräldrabalken om vårdnadsöverflyttning, adoption och umgänge (dir. 2021:70). Inom ramen för uppdraget ska utredaren bl.a. överväga och bedöma om förutsättningarna för adoption bör justeras för att tillgodose familjehemsplacerade barns rätt till trygghet och stabilitet och hur övriga intressen – inte minst rätten till privat- och familjeliv – samtidigt kan tillgodoses. Uppdraget ska redovisas senast den 20 december 2022. Utredningens slutsatser bör inväntas innan eventuella åtgärder vidtas. Punkten är inte slutbehandlad.

Övervägande av adoption efter en viss tid

Riksdagen avslög ett yrkande om en skyldighet för socialnämnden att överväga adoption när ett barn varit placerad i familjehem en viss tid (bet. 2020/21:SoU19 s. 29, rskr 2020/21:187).

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att riksdagen, på civilutskottets förslag, nyligen beslutade om ett tillkännagivande till regeringen om att ta nödvändiga initiativ för att säkerställa att bl.a. de domare som hanterar frågor om vårdnad m.m. har tillräcklig kunskap och kompetens så att barnrättsperspektivet får fullt genomslag i praktiken (bet. 2021/22:CU6, rskr. 2021/22:261). Något tillkännagivande med anledning av motion 2021/22:4582 (M, L, SD) yrkande 4 är inte nödvändigt. Motionen bör avslås

Utskottet noterar och ser positivt på uppdraget till en särskild utredare om att se över regler i föräldrabalken om vårdnadsöverflyttning, adoption och

umgänge (dir. 2021:70). I uppdraget ingår att ta ställning till hur stödet till vårdnadshavarna och barnet efter en vårdnadsöverflyttning kan förbättras. Uppdraget ska redovisas den 20 december 2022. Resultatet av utredningens arbete bör inte föregripas. Utskottet avser att följa arbetet noga. Motionerna 2021/22:4556 (KD) yrkande 2 och 2021/22:4582 (M, L, SD) yrkande 7 bör avslås.

I uppdraget för nyss nämnda utredning ingår även att överväga och bedöma om förutsättningarna för adoption bör justeras för att tillgodose familjehemsplacerade barns rätt till trygghet och stabilitet. Motion 2021/22:4556 (KD) yrkande 3 bör därmed avslås.

Av samma skäl bör motion 2021/22:4582 (M, L, SD) yrkande 8 om en skyldighet för socialnämnden att överväga adoption när ett barn har varit placerad i familjehem en viss tid avslås.

Utskottet anser inte att något tillkännagivande med anledning av förslaget om resurstillskott för arbete med återflytt är nödvändigt. Motion 2021/22:4509 (V) yrkande 4 bör avslås.

Utskottet har inte något att invända mot regeringens redovisning av tillkännagivandet om övervägande av vårdnadsöverflyttning senast när barnet varit placerad i samma familjehem under två år (bet. 2020/21:SoU5 punkt 2, rskr. 2020/21:128). Utskottet delar regeringens bedömning att tillkännagivandet kan anses tillgodosett genom propositionen.

Socialnämndens uppföljningsskyldighet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om uppföljningstidens längd efter avslutad LVU-vård och tillkännager detta för regeringen. Riksdagen avslår motioner om uppföljning efter vård enligt socialtjänstlagen, skriftlig uppföljning, dokumentationsskyldighet, resurstillskott för arbete med uppföljning och barnombud.

Jämför reservation 9 (KD), 10 (MP), 11 (V) och 12 (MP).

Propositionen

Uppföljning efter avslutad vård med stöd av LVU

Regeringen anför att det i dag inte finns några skyldigheter i lagstiftningen för socialnämnden att följa upp barns situation efter avslutad vård enligt LVU. Det finns däremot en möjlighet att följa upp ett barns situation efter avslutad placering enligt 11 kap. 4 b § socialtjänstlagen. Regeringen anför vidare att det framgått i promemorian att den möjligheten kanske inte används i den utsträckning som bestämmelsen medger. Regeringen anser därför sammantaget att den nuvarande regleringen i socialtjänstlagen om möjligheten att följa

upp barns situation inte är tillräcklig när vård enligt LVU har upphört. För att tillförsäkra barn trygghet, säkerhet och stabilitet bör det därför införas en skyldighet att följa upp barns situation efter det att vård enligt LVU har upphört.

I slutbetänkandet Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag (SOU 2020:47) föreslås också en uppföljningstid om högst sex månader när det gäller bestämmelsen om socialnämndens möjlighet att följa upp ett barns situation efter avslutad placering enligt socialtjänstlagen (11 kap. 4 b och c §§ socialtjänstlagen). De skäl som utredningen anför, nämligen att det behövs tillräckligt med tid för att socialnämnden ska kunna följa utvecklingen av barnet, gör sig även gällande vid uppföljning av ett barns situation efter avslutad vård enligt LVU.

Sammantaget bedömer regeringen att det är rimligt att en uppföljning ska avslutas senast sex månader efter det att uppföljningen inleddes. Regeringen föreslår därför, liksom föreslås i promemorian, att en uppföljning av ett barns situation efter avslutad vård enligt LVU ska avslutas senast sex månader från det att uppföljningen inleddes, dvs. när vården upphörde eller vid återföreningen, om uppföljningen inleddes först vid denna. Regeringen föreslår även att uttrycket ”uppföljningen inleddes” används i bestämmelsen för att bestämmelsen ska bli så tydlig som möjligt.

Regeringen anför att flera remissinstanser anser att uppföljningen ska avslutas senast tolv månader efter det att uppföljningsskyldigheten inträder. Enligt regeringen skulle ett förslag om att en uppföljning efter avslutad vård ska avslutas senast tolv månader efter det att uppföljningstiden inträder innebära en väsentlig förlängning av uppföljningstiden jämfört med förslaget i promemorian. Ett sådant förslag kan enligt regeringen därför inte behandlas inom ramen för det nuvarande lagstiftningsarbetet.

Dokumentation

Regeringen anför att det av 11 kap. 5 § socialtjänstlagen följer att all handläggning av ärenden som rör enskilda och genomförande av beslut om stödinsatser, vård och behandling ska dokumenteras. För att dokumentations-skyldigheten ska fylla sin huvuduppgift krävs enligt regeringen att dokumentationen innehåller tillräcklig, väsentlig och korrekt information. De åtgärder som socialnämnden i dag vidtar inom ramen för uppföljning enligt 11 kap. 4 b § socialtjänstlagen omfattas av dokumentationsskyldigheten. Regeringen instämmer i bedömningen i promemorian att dokumentations-skyldigheten i 11 kap. 5 § socialtjänstlagen också omfattar den föreslagna uppföljningen av LVU-vård utan att någon ytterligare bestämmelse behöver införas.

Uppföljning efter avslutad vård med stöd av socialtjänstlagen

I remissbehandlingen har en instans framfört att det bör övervägas om inte samma krav på uppföljning som föreslås när vård enligt LVU har upphört även bör gälla när vård enligt socialtjänstlagen har upphört.

Regeringen anför i det sammanhanget att den bedömer att en uppföljningsskyldighet efter avslutad placering enligt socialtjänstlagen kräver delvis andra överväganden än vid avslutad vård enligt LVU. Samtidigt instämmer regeringen i att frågan om uppföljning efter avslutad placering enligt socialtjänstlagen är viktig. Mot den bakgrunden lämnar regeringen inget förslag om en sådan skyldighet men avser att följa frågan.

Barnombud

I remissbehandlingen har en instans framfört att det bör vara högt prioriterat att gå vidare och utreda hur en barnombudsfunktion skulle kunna byggas upp i Sverige. I det sammanhanget anför regeringen att det i slutbetänkandet Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag (SOU 2020:47) görs bedömningen att regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att utreda behovet av och förutsättningarna för oberoende barnombud. Enligt regeringen bereds slutbetänkandet inom Regeringskansliet och det finns därför inte anledning att inom ramen för nuvarande lagstiftningsarbete ytterligare behandla dessa frågor.

Ekonomiska konsekvenser

Regeringen anser att förslaget om att socialnämnden ska följa upp barns situation efter avslutad vård enligt LVU medför nya arbetsuppgifter och ett nytt ansvar för socialnämnderna och därmed ökade kostnader för kommunerna. I promemorian beräknas att kostnaden för kommunerna kommer att uppgå till 8 850 000 kronor per år. Det bygger enligt promemorian på ett antagande om att antalet avslutade placeringar efter avslutad LVU är i storleksordningen 1 000 fall per år, att uppföljningsinsatsen i genomsnitt beräknas vara ca 40 timmar per avslutad placering enligt LVU och att en genomsnittslön för en socialsekreterare är 35 400 kronor i månaden. Regeringen bedömer att kostnaderna i vissa kommuner kommer att bli något högre och i vissa kommuner kommer de att bli något lägre. Det beror till största del på att antalet avslutade placeringar enligt LVU kommer att variera mellan olika kommuner. Det finns också vissa skillnader i fråga om socialsekreterarnas lön. Regeringen anser dock att den kostnadsberäkning som görs i promemorian är rimlig. Mot denna bakgrund bedömer regeringen, i likhet med Malmö kommun, att kommunerna bör kompenseras för kostnaderna i enlighet med finansieringsprincipen.

Regeringens redovisning av två tillkännagivanden

Socialnämndens uppföljning

Riksdagen har tillkännagett att det behövs bestämmelser i socialtjänstlagen som innebär att socialnämnden blir skyldig att följa upp ett barns situation under minst tolv månader efter att placeringen har upphört och barnet har återförts till sin ursprungsfamilj (bet. 2020/21:SoU19 punkt 13, rskr. 2020/21:187). Genom att regeringen nu föreslår att det ska införas en skyldighet för socialnämnden att följa upp barns situation efter avslutad vård enligt LVU får den del av tillkännagivandet som avser socialnämndens skyldighet att följa upp barns situation efter avslutad tvångsvård anses tillgodosett.

Skriftlig uppföljning

Riksdagen har vidare i ett tillkännagivande till regeringen angett att det ska finnas ett lagstadgat krav på att uppföljningen under en placering i familjehem respektive jourhem ska dokumenteras skriftligt (bet. 2020/21:SoU19 punkt 14, rskr. 2020/21:187). I och med att dokumentationskrav redan gäller för uppföljningen under tiden för en placering i familjehem respektive jourhem och regeringen nu även bedömer att dokumentationsskyldigheten i 11 kap. 5 § socialtjänstlagen ska omfatta den föreslagna uppföljningen av LVU-vård, får ovannämnda tillkännagivande anses tillgodosett.

Motionerna

Uppföljningstidens längd efter avslutad LVU-vård

I kommittémotion 2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att socialnämnden ska följa upp återplacerade barn och ungas situation under en längre tidsperiod, minst tolv månader. Motionärerna anför att det med tanke på hur allvarliga missförhållandena måste vara för att tvångsvård ska beslutas krävs övervakning i minst ett år efter återflytten.

I kommittémotion 2021/22:4592 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att socialnämnden bör ha en skyldighet att följa upp barns och ungas situation under minst tolv månader efter upphörande av vård enligt LVU.

I kommittémotion 2021/22:4556 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 8 föreslås ett tillkännagivande om att socialnämnden ska följa upp situationen för barn och unga som är under 18 år under minst tolv månader efter det att vård enligt LVU har upphört.

Uppföljning efter vård enligt socialtjänstlagen

I kommittémotion 2021/22:4556 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 5 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen skyndsamt ska verkställa det

tillkännagivande som riksdagen beslutat i betänkande 2020/21:SoU19 punkt 13 om uppföljning och stöd efter en placering utanför hemmet.

I kommittémotion 2021/22:4605 av Margareta Fransson m.fl. (MP) yrkande 7 föreslås ett tillkännagivande om förslag på en skyldighet för socialnämnden att följa upp situationen för ett barn som varit placerad enligt socialtjänstlagen under sex månader från det att placeringen upphörde.

Skriftlig uppföljning

I kommittémotion 2021/22:4556 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 6 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen skyndsamt ska verkställa det tillkännagivande som riksdagen beslutat i betänkande 2020/21:SoU19 punkt 14 om skriftliga uppföljningar.

I kommittémotion 2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkande 6 föreslås ett tillkännagivande om att skriftlig uppföljning av placering i familjehem respektive jourhem ska vara obligatorisk.

Dokumentationsskyldighet

I kommittémotion 2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkande 5 föreslås ett tillkännagivande om dokumentation av varje placering av barn och unga. Motionärerna anför att dokumentationen av varje placering bör förbättras.

Resurstillskott för arbete med uppföljning

I kommittémotion 2021/22:4509 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 5 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör tillföra resurser för att socialtjänsten ska kunna fullgöra sitt uppdrag att göra en noggrann uppföljning och bedömning av barnets skydd och säkerhet, efter att vården upphört.

Barnombud

I kommittémotion 2021/22:4605 av Margareta Fransson m.fl. (MP) yrkande 8 föreslås ett tillkännagivande om barnombud.

Tidigare riksdagsbehandling

Riksdagen ställde sig bakom det som utskottet anförde om bestämmelser i socialtjänstlagen om uppföljning under minst tolv månader efter det att placeringen har upphört och tydliga bestämmelser i socialtjänstlagen om vilket stöd ett barn eller en ungdom bör ha efter det att vården har avslutats. Detta tillkännagav riksdagen för regeringen (bet. 2020/21:SoU19, rskr 2020/21:187).

Utskottet anförde följande (s. 30, res. S, V, MP):

Utskottet anser att det behövs bestämmelser i SoL som innebär att socialnämnden blir skyldig att följa upp ett barns situation under minst tolv

månader efter att placeringen har upphört och barnet har återförts till sin ursprungsfamilj. Vidare bör det i SoL införas bestämmelser som gör det tydligt vilket stöd ett barn eller en ungdom bör ha efter att vården har avslutats. Detta bör riksdagen med bifall till motionerna [...] ge regeringen till känna.

Riksdagen ställde sig bakom det som utskottet anförde om skriftliga uppföljningar under en placering i familjehem respektive jourhem och tillkännagav detta för regeringen (bet. 2020/21:SoU19, rskr 2020/21:187).

Utskottet anförde följande (s. 30, res. S, V, MP):

Utskottet anser att det ska finnas ett lagstadgat krav på att uppföljningen under en placering i familjehem respektive jourhem ska dokumenteras skriftligt. Detta bör riksdagen med bifall till motion [...] ge regeringen till känna.

Utskottets ställningstagande

Mot bakgrund av att det krävs allvarliga missförhållanden för att tvångsvård ska beslutas anser utskottet att uppföljningstiden efter det att LVU-vården har upphört bör vara längre än vad regeringen föreslagit. Av regeringens förslag följer att socialnämnden när vård enligt LVU upphör ska följa upp situationen för den som är under 18 år och att uppföljningen ska avslutas senast efter sex månader. Enligt utskottet bör uppföljningen pågå under minst ett år. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag. Detta bör riksdagen med bifall till motionerna 2021/22:4556 (KD) yrkande 8, 2021/22:4582 (M, L, SD) yrkande 1 och 2021/22:4592 (C) yrkande 3 ge regeringen till känna.

Utskottet delar inte regeringens bedömning när det gäller redovisningen av tillkännagivandet om socialnämndens uppföljning (bet. 2020/21:SoU19 punkt 13, rskr. 2020/21:187). Enligt tillkännagivandet behövs det bestämmelser i socialtjänstlagen om att socialnämnden blir skyldig att följa upp ett barns situation under minst tolv månader från det att placeringen har upphört. Utskottet anser inte att den del av tillkännagivandet som avser socialnämndens skyldighet att följa upp barns situation efter avslutad tvångsvård kan anses tillgodosedd med mindre än att uppföljningstiden varar minst tolv månader.

Utskottet delar regeringens bedömning att en uppföljningsskyldighet efter en avslutad placering enligt socialtjänstlagen kräver delvis andra överväganden än vid avslutad vård enligt LVU. Utskottet ser positivt på att regeringen avser att följa frågan. Motion 2021/22:4556 (KD) yrkande 5 och 2021/22:4605 (MP) yrkande 7 bör avslås.

Sedan tidigare gäller dokumentationskrav för tiden under en placering i familjehem respektive jourhem och regeringen föreslår nu att dokumentations-skyldigheten i 11 kap. 5 § socialtjänstlagen ska omfatta den föreslagna uppföljningen av LVU-vård. Utskottet delar regeringens bedömning att tillkännagivandet om skriftlig uppföljning kan anses tillgodosett genom propositionen (bet. 2020/21:SoU19 punkt 14, rskr. 2020/21:187). Motionerna 2021/22:4556 (KD) yrkande 6 och 2021/22:4582 (M, L, SD) yrkande 6 om skriftlig uppföljning bör avslås.

Utskottet bör inte heller ta något initiativ med anledning av motion 2021/22:4582 (M, L, SD) yrkande 5 om dokumentationsskyldighet. Motionen bör avslås.

Utskottet noterar regeringens bedömning för de beräknade kostnader som följer av socialnämndens skyldighet att följa upp barns situation efter avslutad vård enligt LVU. Något initiativ med anledning av motion 2021/22:4509 (V) yrkande 5 är inte nödvändigt. Motionen bör avslås.

Utskottet noterar att slutbetänkandet med förslag om att utreda frågan om barnombud bereds (SOU 2020:47). Motion 2021/22:4605 (MP) yrkande 8 bör avslås.

Drogtest

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om obligatoriska drogtestar inför umgänge och LVU-vårdens upphörande. Riksdagen avslår en motion om stöd till drogfrihet.

Jämför reservation 13 (V).

Propositionen

Reglering av drogtestar

Regeringen anför att det i dag inte finns någon reglering som möjliggör för socialnämnden att fatta beslut om att vårdnadshavare eller föräldrar till barn som vårdas enligt LVU ska lämna drogtest. Trots att en sådan reglering saknas förekommer det att socialnämnden träffar överenskommelser med vårdnadshavare eller föräldrar om att på frivillig väg lämna drogtest, både inför prövningen av om vård enligt LVU ska upphöra och inför umgänge. Det framgår av svaren på den enkät om drogtestar som redovisas i promemorian. Någon reglering som styr förfarandet finns alltså inte och om samtycke till att lämna drogtest saknas finns det inte några möjligheter för socialnämnden att besluta om drogtest. I promemorian ifrågasätts även hur frivillig en överenskommelse om att vårdnadshavare eller föräldrar ska lämna drogtest verkligen är. Om barnet vårdas med stöd av LVU och vårdnadshavaren eller föräldern är angelägen om att få ha umgänge med sitt barn och att vården ska upphöra, kan han eller hon känna sig tvungen att lämna drogtest.

Mot denna bakgrund anser regeringen, i enlighet med slutsatsen i promemorian, att det finns behov av att i lag införa en möjlighet för socialnämnden att besluta att en vårdnadshavare eller förälder till ett barn som vårdas enligt LVU ska lämna drogtest inför umgänge. Det finns också behov av att i lag införa en möjlighet för socialnämnden att besluta att en vårdnadshavare ska lämna drogtest inför prövningen av om vård enligt LVU ska upphöra.

Ett beslut om drogtest är ett intrång i den kroppsliga integriteten. Det är utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv därför viktigt att det finns en reglering som styr förfarandet och att det tydligt framgår av lagstiftningen under vilka förutsättningar som socialnämnden får besluta om drogtest. En reglering i lag möjliggör även för socialnämnden att, till skillnad från i dag, besluta om drogtest när samtycke till en sådan åtgärd saknas.

Enligt Lagrådet bör det framgå av lagtexten att socialnämndens beslut om drogtest inte innebär något åläggande. Lagrådet föreslår att det uttrycks genom att socialnämnden får besluta att en vårdnadshavare eller förälder ska uppmanas att lämna drogtest. Regeringen instämmer i Lagrådets synpunkt och ansluter sig därför till Lagrådets förslag på formulering, vilket innebär att socialnämnden får besluta att vårdnadshavaren eller föräldern ska uppmanas att lämna drogtest.

Drogtest – ett fakultativt utredningsmedel

Regeringen anför vidare att syftet med en reglering om drogtest är att ge socialnämnden verktyg att kunna göra bättre och säkrare bedömningar i fråga om umgänge och vårdens upphörande. Drogtest bör, som anges av Lagrådet, vara ett fakultativt utredningsmedel. Det innebär att socialnämnden får besluta om att uppmana vårdnadshavare eller förälder att lämna drogtest, men inte är skyldig att göra det. Finns andra mer lämpliga utredningsmedel bör socialnämnden överväga sådana. Det följer även av behovs- och proportionalitetsprincipen.

Enligt regeringen anser dock Lagrådet att det bör framgå av lagtexten att om det finns anledning att misstänka drogbruk har socialnämnden en skyldighet att kontrollera detta. Syftet är, som regeringen uppfattar det, att det klart och tydligt bör framgå under vilka förutsättningar som socialnämnden får lov att besluta om drogtest. Hur den kontrollen lämpligen utövas får enligt Lagrådet bedömas med beaktande av omständigheterna i det enskilda fallet. Regeringen instämmer i Lagrådets synpunkt att det bör framgå av bestämmelsen att om socialnämnden finner anledning att kontrollera om en vårdnadshavare eller förälder är påverkad, har socialnämnden en skyldighet att göra det. Socialnämnden har redan i dag en skyldighet att utreda vårdnadshavares och föräldrars lämplighet inför beslut i fråga om umgänge och vid överväganden om vårdens upphörande. Förslaget innebär enligt regeringen att den skyldigheten nu tydliggörs.

Regeringens redovisning av ett tillkännagivande

Drogtester

Riksdagen har tillkännaggett att det bör införas ett lagstadgat krav på obligatoriska drogtest av föräldrar eller vårdnadshavare vid ansökan om umgänge eller omprövning av vård enligt LVU och i samband med att vården upphör (bet. 2020/21:SoU19 punkt 12, rskr. 2020/21:187). Regeringen

bedömer att förslagen i denna proposition tillgodoser riksdagens tillkännagivande. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Motionerna

Obligatoriska drogtestar inför umgänge och LVU-vårdens upphörande

I kommittémotion 2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkande 2 föreslås att det införs ett lagstadgat krav på obligatoriska drogtestar av föräldrar eller vårdnadshavare inför umgänge. I kommittémotion 2021/22:4556 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 9 finns ett liknande förslag.

I kommittémotion 2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkande 3 föreslås att det införs ett lagstadgat krav på obligatoriska drogtestar av föräldrar eller vårdnadshavare i samband med vårdens upphörande.

I kommittémotion 2021/22:4556 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 10 föreslås ett tillkännagivande om att socialnämnden ska ha rätt att kräva obligatoriskt drogtest av vårdnadshavare eller föräldrar inför prövningen av om vård enligt LVU ska upphöra samt i samband med att vården upphör.

I kommittémotion 2021/22:4556 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 4 föreslås att regeringen skyndsamt ska verkställa det tillkännagivande som riksdagen beslutat i betänkande 2020/21:SoU19 punkt 12 om drogtestar.

I kommittémotion 2021/22:4592 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att drogtest bör vara obligatoriska innan vården upphör i de fall ett omhändertagande enligt LVU har missbruk hos föräldrarna som grund.

Stöd till drogfrihet

I kommittémotion 2021/22:4509 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 6 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör ge en lämplig myndighet i uppdrag att ange särskilda riktlinjer i syfte att ge stöd åt föräldrar som vill uppnå drogfrihet. I yrkande 7 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör ge en lämplig myndighet i uppdrag att utforma ett särskilt riktat stöd till föräldrar som behöver vidmakthålla uppnådd drogfrihet. I yrkande 8 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda frågan om hur drogstesterna ska gå till ytterligare.

Tidigare riksdagsbehandling

Riksdagen ställde sig bakom det som utskottet anförde om obligatoriska drogtestar av föräldrar eller vårdnadshavare vid ansökan om umgänge eller omprövning av vård enligt LVU och i samband med att vården upphör och tillkännagav detta för regeringen (bet. 2020/21:SoU19, rskr 2020/21:187).

Utskottet uttalade följande (s. 29–30, res S, V, MP):

Utskottet anser att det bör införas ett lagstadgat krav på obligatoriska drogtest av föräldrar eller vårdnadshavare vid ansökan om umgänge eller omprövning av vård enligt LVU och i samband med att vården upphör. Regeringen bör återkomma med förslag om detta. Detta bör riksdagen med bifall till motion [...] ge regeringen till känna.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har ovan ställt sig bakom regeringens förslag till reglering av drogtest inför umgänge och LVU-vårdens upphörande. Emellertid anser utskottet att i de fall det är någon form av skadligt bruk hos föräldrarna som utgör grunden för tvångsomhändertagandet bör det framgå av lagen att drogtest ska vara obligatoriska för att bidra till en bedömning av huruvida omständigheterna har förändrats varaktigt och genomgripande. Regeringen bör återkomma med ett lagförslag till riksdagen. Riksdagen bör, med bifall till motion 2021/22:4592 (C) yrkande 2 och delvis bifall till motionerna 2021/22:4556 (KD) yrkandena 4, 9 och 10 samt 2021/22:4582 (M, L, SD) yrkandena 2 och 3 ställa sig bakom det som utskottet anför och tillkännage detta för regeringen. Utskottet delar således inte regeringens bedömning när det gäller redovisningen av tillkännagivandet om att det bör införas ett lagstadgat krav på obligatoriska drogtest av föräldrar och vårdnadshavare vid ansökan om umgänge eller omprövning av vård enligt LVU (bet. 2020/21:SoU19 punkt 12, rskr. 2020/21:187).

Utskottet har förståelse för förslagen om riktlinjer i syfte att ge stöd åt föräldrar som vill uppnå drogfrihet och stöd till föräldrar som behöver vidmakthålla uppnådd drogfrihet. Utskottet anser emellertid inte att ett tillkännagivande till regeringen är nödvändigt. Av regeringens förslag framgår att socialnämnden i beslutet med uppmaning att lämna drogtest särskilt ska ange vad för slags prov som avses och syftet med åtgärden. Inte heller i den delen anser utskottet att ett tillkännagivande till regeringen är nödvändigt. Motion 2021/22:4509 (V) yrkandena 6–8 bör avslås.

Reservationer

1. Hemtagningsutredningar, punkt 3 (MP)

av Rasmus Ling (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4605 av Margareta Fransson m.fl. (MP) yrkandena 4 och 5.

Ställningstagande

Det kan finnas situationer där föräldrar anser att socialtjänsten kommit till felaktiga slutsatser med anledning av hur en utredning om en hemtagningsgjorts. Jag anser att det skulle stärka rättssäkerheten om en annan socialtjänst i det fallet skulle kunna göra en kompletterande utredning. Vidare anser jag att ett barn som fyllt tolv år ska kunna initiera en hemtagningsutredning. Regeringen bör återkomma med ett sådana förslag.

2. Ny LVU, punkt 4 (S, V, MP)

av Kristina Nilsson (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Mikael Dahlgvist (S), Dag Larsson (S), Mats Wiking (S), Christina Höj Larsen (V) och Rasmus Ling (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna
2021/22:4556 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 1 och
2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkande 16.

Ställningstagande

Barn och unga som omhändertags är en särskilt utsatt grupp, och här finns ett starkt behov av att alltid beakta rättssäkerheten och barnrättsperspektivet. Vi delar majoritetens uppfattning att det behövs förbättringar på området och att detta är en angelägen fråga. Vi noterar inledningsvis att betänkandet med förslag till en ny LVU (SOU 2015:71) bereds i Regeringskansliet. Därtill kommer att riksdagen inom kort kommer att besluta om flera förslag till

lagändringar i LVU, med stöd av den nu aktuella propositionen, vilka syftar till att stärka principen om barnets bästa och säkerställa trygghet, säkerhet och stabilitet för barn som vårdas med stöd av LVU och socialtjänstlagen. Utöver det noterar vi uppdraget till en särskild utredare att se över reglerna i föräldrabalken om vårdnadsöverflyttning, adoption och umgänge (dir. 2021:70) liksom utredningen Barn och unga (dir. 2021:84) som ska slutredovisas den 10 april 2023. Vi anser därför att riksdagen inte bör ta något initiativ när det gäller en ny LVU.

3. Expertsynpunkter, punkt 5 (M, SD, L)

av Camilla Waltersson Grönvall (M), Johan Hultberg (M), Linda Lindberg (SD), Carina Ståhl Herrstedt (SD), Lina Nordquist (L), Clara Aranda (SD) och Mats Sander (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkande 9.

Ställningstagande

Vi delar experternas synpunkter som de framförs i yttrandet till utredningen Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU. Vi anser att det behövs en grundläggande helhetsöversyn av barnavårdslagstiftningen som omfattar regleringen i socialtjänstlagen, LVU och föräldrabalken. Regeringen bör tillsätta en utredning med ett sådant uppdrag.

4. Flyttningsförbud som institut, punkt 7 (V)

av Christina Høj Larsen (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4509 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 3.

Ställningstagande

Jag anser att bestämmelser om flyttningsförbud bidrar till en oklar situation för såväl barn som socialtjänst, vårdnadshavare och familjehem. Flyttningsförbudet som institut bör därför tas bort.

5. Flyttningsförbud i LVU och socialtjänstlagen, punkt 8 (MP)

av Rasmus Ling (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4605 av Margareta Fransson m.fl. (MP) yrkande 2.

Ställningstagande

Jag välkomnar de tydligare skrivningarna om flyttningsförbud i regeringens förslag men anser att detta bör regleras även i socialtjänstlagen. Regeringen bör återkomma med förslag.

6. Kompetensen vid domstolar, punkt 9 (M, SD, L)

av Camilla Waltersson Grönvall (M), Johan Hultberg (M), Linda Lindberg (SD), Carina Ståhl Herrstedt (SD), Lina Nordquist (L), Clara Aranda (SD) och Mats Sander (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkande 4.

Ställningstagande

Vi anser att kompetensen bör stärkas vid de domstolar som hanterar mål om vårdnadsöverflyttningar. Regeringen bör återkomma med förslag.

7. Övervägande av adoption efter en viss tid, punkt 12 (M, SD, L)

av Camilla Waltersson Grönvall (M), Johan Hultberg (M), Linda Lindberg (SD), Carina Ståhl Herrstedt (SD), Lina Nordquist (L), Clara Aranda (SD) och Mats Sander (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD) yrkande 8.

Ställningstagande

Vi anser att socialnämnden bör vara skyldig att aktualisera frågan om adoption när ett barn har varit placerad i ett och samma familjehem under en viss tid. Regeringen bör se över frågan.

8. Resurstillskott för arbete med återflytt, punkt 13 (V)

av Christina Høj Larsen (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2021/22:4509 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 4.

Ställningstagande

Förutsättningarna för att ett placerat barn ska kunna flytta tillbaka till föräldrahemmet bör undersökas tidigt och kontinuerligt. Processen kring återflytten behöver planeras i god tid. Detta krävs för att skapa trygghet och förutsägbarhet för barnet. Jag anser att socialtjänsten behöver tillföras resurser för att kunna arbeta för återflyttning där barnets behov av stöd och omsorg tillgodoses. Regeringen bör besluta om detta.

9. Uppföljning efter vård enligt socialtjänstlagen, punkt 15 (KD)

av Acko Ankarberg Johansson (KD) och Robert Halef (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:4556 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 5 och
avslår motion

2021/22:4605 av Margareta Fransson m.fl. (MP) yrkande 7.

Ställningstagande

Vi anser att det behövs bestämmelser i socialtjänstlagen som innebär att socialnämnden blir skyldig att följa upp ett barns situation under minst tolv månader efter att placeringen har upphört och barnet har återförts till sin ursprungsfamilj. Vidare bör det i socialtjänstlagen införas bestämmelser som gör det tydligt vilket stöd ett barn eller en ungdom bör ha efter att vården har avslutats. Regeringen bör återkomma med förslag.

10. Uppföljning efter vård enligt socialtjänstlagen, punkt 15 (MP)

av Rasmus Ling (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:4605 av Margareta Fransson m.fl. (MP) yrkande 7 och
avslår motion

2021/22:4556 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 5.

Ställningstagande

Jag anser att det bör finnas en skyldighet för socialnämnden att följa upp situationen för ett barn som varit placerad enligt socialtjänstlagen under sex månader från det att placeringen upphörde. Regeringen bör återkomma med ett förslag.

11. Resurstillskott för arbete med uppföljning, punkt 18 (V)

av Christina Høj Larsen (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4509 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 5.

Ställningstagande

Regeringen föreslår att socialnämnden ska göra en uppföljning efter avslutad vård med stöd av LVU. För att kunna göra en noggrann uppföljning som kan ligga till grund för bedömningen av barnets behov krävs goda förutsättningar för dem som ska utföra uppföljningen. Det krävs såväl tydliga anvisningar för innehållet i uppföljningen som tillräckligt med tid för arbetet. Jag anser att regeringen bör tillföra resurser för att socialtjänsten ska kunna fullgöra sitt uppdrag i den här delen och göra en noggrann uppföljning och bedömning av barnets behov av skydd och säkerhet. Regeringen bör besluta om detta.

12. Barnombud, punkt 19 (MP)

av Rasmus Ling (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4605 av Margareta Fransson m.fl. (MP) yrkande 8.

Ställningstagande

Jag anser att ett sätt att möta barnen, se till barnens rättigheter och stärka barnen är att ge dem ombud som kan bistå dem i kontakter med myndigheter. Jag är medveten om att ett visst utredningsarbete pågår och vill understryka vikten av att regeringen prioriterar frågan. Regeringen bör återkomma med förslag om ett system för barnombud.

13. Stöd till drogfrihet, punkt 21 (V)

av Christina Höj Larsen (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4509 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkandena 6–8.

Ställningstagande

Det förekommer redan i dag att socialnämnden träffar överenskommelser med föräldrar om att på frivillig väg lämna drogtest, både inför prövning av om vård enligt LVU ska upphöra och inför umgänge. Om det finns tveksamheter kring föräldrarnas drogfrihet borde det ingå i bedömningen av dennes föräldraförmåga och vara något som diskuteras öppet mellan socialtjänsten och föräldrarna. Jag anser att regeringen bör uppdra åt en lämplig myndighet att ange särskilda riktlinjer i syfte att ge stöd åt föräldrar som vill uppnå drogfrihet. En lämplig myndighet bör vidare ges i uppdrag att utforma ett särskilt riktat stöd till föräldrar som behöver vidmakthålla uppnådd drogfrihet. Slutligen anser jag att regeringen bör utreda frågan om hur drogtesterna ska gå till ytterligare.

Särskilda yttranden

1. Ny LVU, punkt 4 (MP)

Rasmus Ling (MP) anför:

Jag vill påminna om utredningen Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU (dnr 1416-2021/22) vars remisstid går ut den 3 juni 2022.

2. Riktlinjer för övervägande av adoption, punkt 11 (KD)

Acko Ankarberg Johansson (KD) och Robert Halef (KD) anför:

Vi ser positivt på att en särskild utredare har fått i uppdrag att överväga och bedöma om förutsättningarna för adoption bör justeras för att tillgodose familjehemsplacerade barns rätt till trygghet och stabilitet. Vi avser att följa arbetet noga och förbehåller oss rätten att återkomma i frågan.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2021/22:178 Barnets bästa när vård enligt LVU upphör – lex lilla hjärtat:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).

Följdmotionerna

2021/22:4509 av Maj Karlsson m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vidta åtgärder för att genomföra ändringar i lagstiftningen i enlighet med de förslag som framförts om att införa barnets bästa som eget rekvisit, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i lagtext bör utveckla och förtydliga innebörden av varaktig och genomgripande förändring och hur barnets inställning ska tas i beaktande vid bedömning av vårdens upphörande, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om flyttningsförbud och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillföra resurser för att socialtjänsten ska arbeta för återflytt, där barnets bästa tas i beaktande och dess behov av stöd och omsorg tillgodoses, och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillföra resurser för att socialtjänsten ska kunna fullgöra sitt uppdrag att göra en noggrann uppföljning och bedömning av barnets skydd och säkerhet, efter att vården upphört, och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge en lämplig myndighet i uppdrag att ange särskilda riktlinjer i syfte att ge stöd åt föräldrar som vill uppnå drogfrihet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge en lämplig myndighet i uppdrag att utforma ett

särskilt riktat stöd till föräldrar som behöver vidmakthålla uppnådd drogfrihet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda frågan om hur drogsterna ska gå till ytterligare och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:4556 av Pia Steensland m.fl. (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt ska verkställa det tillkännagivande som riksdagen beslutat i betänkande 2020/21:SoU19 punkt 1 om en ny LVU, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt ska verkställa det tillkännagivande som riksdagen beslutat i betänkande 2020/21:SoU19 punkt 5 om stöd efter vårdnadsöverflyttning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt ska verkställa det tillkännagivande som riksdagen beslutat i betänkande 2020/21:SoU19 punkt 6 om riktlinjer för övervägande av adoption, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt ska verkställa det tillkännagivande som riksdagen beslutat i betänkande 2020/21:SoU19 punkt 12 om drogstester, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt ska verkställa det tillkännagivande som riksdagen beslutat i betänkande 2020/21:SoU19 punkt 13 om uppföljning och stöd efter en placering utanför hemmet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt ska verkställa det tillkännagivande som riksdagen beslutat i betänkande 2020/21:SoU19 punkt 14 om skriftliga uppföljningar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att processen efter remissförandet av utredningen Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU ska hanteras skyndsamt för att en ny lagstiftning som säkerställer att barnrättsperspektivet blir ledande när det gäller socialtjänstens agerande kring barn och unga som behöver samhällets vård kommer på plats så snart som möjligt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att socialnämnden ska följa upp situationen för barn och unga som är under 18 år under minst tolv månader efter att vård enligt LVU har upphört och tillkännager detta för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att socialnämnden i vissa fall ska ha rätt att kräva obligatoriska drogtest av föräldrar eller vårdnadshavare inför umgänge med barn och unga som får vård enligt LVU och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att socialnämnden i vissa fall ska ha rätt att kräva obligatorisk drogtest av vårdnadshavare eller föräldrar inför prövningen av om vård enligt LVU ska upphöra samt i samband med att vården upphör och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:4582 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, L, SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att socialnämnden ska följa upp återplacerade barn och ungas situation under en längre tidsperiod, minst 12 månader, och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett lagstadgat krav på obligatoriska drogtest av förälder eller vårdnadshavare inför umgänge och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett lagstadgat krav på obligatoriska drogtest av förälder eller vårdnadshavare i samband med vårdens upphörande och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka kompetensen vid domstolarna i fråga om den aktuella lagstiftningen och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om dokumentation av varje placering av barn och unga och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skriftlig uppföljning av placering i familjehem respektive jourhem ska vara obligatorisk och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en bred översyn av regelverket gällande vårdnadsöverflyttning och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas en ordning som innebär att frågan om adoption aktualiseras av socialnämnden efter att ett barn varit placerat i ett och samma familjehem under viss tid, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att skyndsamt ta vidare experternas synpunkter på förslagen i utredningen Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU (dnr 1416-2021/22) och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vårdens upphörande ska prövas i två steg och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa en ny grund för fortsatt vård enligt LVU och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att socialnämnden ska fatta ett särskilt beslut om den finner att grunden för den fortsatta vården ska ändras och att detta beslut ska prövas i domstol, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att socialnämnden ska ha en plan för den fortsatta vården och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjligheten att begära hemtagningsutredningar ska regleras och begränsas och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att flyttningsförbudet tas bort i LVU och flyttas till socialtjänstlagen och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tydliga mål och krav för tvångsvården i LVU och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:4592 av Sofia Nilsson m.fl. (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt, efter att remissinstanserna yttrat sig, bör genomföra förslagen om en ny grund för LVU och att vårdens upphörande ska prövas i två steg och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att drogtest bör begäras innan vården upphör i de fall ett omhändertagande enligt LVU har missbruk hos föräldrarna som grund och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att socialnämnden bör ha en skyldighet att följa upp barns och ungas situation under minst tolv månader efter upphörande av vård enligt LVU och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjligheten att begära s.k. hemtagningsutredningar bör regleras och begränsas och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att förtydliga den information som ges om skälen för ett omhändertagande av ett barn enligt LVU och förutsättningarna för att ett omhändertagande kan upphöra och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:4605 av Margareta Fransson m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utifrån tanken om ett självständigt rekvisit för barnets eget bästa, lägga fram förslag till riksdagen om att upphörande av vård enligt LVU ska prövas i två steg och att en ny grund för fortsatt vård enligt LVU ska införas i lagstiftningen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hur bestämmelser om flyttningsförbud kan införas i socialtjänstlagen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en regel bör införas om att hemtagningsutredning inte ska behöva genomföras om det har gjorts en sådan utredning inom de senaste sex månaderna, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kompletterande utredning/hemtagningsutredning av annan socialtjänst och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att barn på egen hand från 12 års ålder ska kunna begära ett upphörande av vården och därmed initiera en hemtagningsutredning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förslag på hur lagstiftningen kan utformas så att det blir tydligt att den varaktiga förändringen ska avse föräldrarnas hela föräldraförmåga, inte enbart de specifika omständigheter som låg till grund för att vården inleddes och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förslag på en skyldighet för socialnämnden att följa upp situationen för ett barn som varit placerat enligt SoL under sex månader från det att placeringen upphörde, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om barnombud och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:52)
med särskilda bestämmelser om vård av unga

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

dels att 1, 13, 21 och 22 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas sju nya paragrafer, 13 b, 13 c, 21 b, 21 c och 32 a–32 c §§, och närmast före 21 b och 32 a §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Insatser inom socialtjänsten för barn och ungdom ska göras i samförstånd med den unge och hans eller hennes vårdnadshavare enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453). Insatserna ska präglas av respekt för den unges människovärde och integritet.

Den som är under 18 år ska dock beredas vård enligt denna lag, om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne och, när den unge har fyllt 15 år, av honom eller henne själv.

Vård med stöd av 3 § får även beredas den som har fyllt 18 men inte 20 år, om sådan vård med hänsyn till den unges behov och personliga förhållanden i övrigt är lämpligare än någon annan vård och det kan antas att behövlig vård inte kan ges med den unges samtycke.

Vissa andra åtgärder får vidtas utan samtycke enligt 22, 24 och 31 a §§.

Vissa andra åtgärder får vidtas utan samtycke enligt 22, 24, 31 a, 32 a och 32 b §§.

Vid beslut enligt denna lag ska vad som är bäst för den unge vara avgörande.

13 §²

Har den unge beretts vård med stöd av 2 §, ska socialnämnden minst en gång var sjätte månad överväga om vård enligt lagen fortfarande behövs och hur vården bör inriktas och utformas.

Har den unge beretts vård med stöd av 3 §, ska socialnämnden inom sex månader från dagen för verkställighet av vårdbeslutet pröva om vård med stöd av lagen ska upphöra. Denna fråga ska därefter prövas fortlöpande inom sex månader från senaste prövning.

När den unge har varit placerad i samma familjehem under tre år

¹ Senaste lydelse 2020:352.

² Senaste lydelse 2020:1259.

från det att placeringen verkställdes, ska socialnämnden särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken. Därefter ska frågan övervägas årligen.

Vid övervägande enligt tredje stycket ska följande särskilt beaktas:

- den unges och familjehemsföräldrarnas inställning till en vårdnadsöverflyttning,*
- den unges relation till familjehemsföräldrarna och deras förmåga att tillgodose den unges behov av en trygg och god uppväxt,*
- familjehemsföräldrarnas inställning till och förmåga att tillgodose den unges behov av kontakt med sina föräldrar och andra närstående, och*
- den unges relation till sina föräldrar.*

13 b §

När socialnämnden prövar om vård som har beslutats med stöd av denna lag ska upphöra för någon som är under 18 år och som är placerad i ett hem som avses i 6 kap. 6 § första stycket socialtjänstlagen (2001:453), ska socialnämnden också särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud enligt 24 §.

13 c §

När den unge har varit placerad i samma familjehem under två år från det att placeringen verkställdes, ska socialnämnden särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken. Därefter ska frågan övervägas årligen.

Vid ett sådant övervägande ska följande särskilt beaktas:

– den unges och familjehemsföräldrarnas inställning till en vårdnadsöverflyttning,

– den unges relation till familjehemsföräldrarna och deras förmåga att tillgodose den unges behov av en trygg och god uppväxt,

– familjehemsföräldrarnas inställning till och förmåga att tillgodose den unges behov av kontakt med sina föräldrar och andra närstående, och

– den unges relation till sina föräldrar.

21 §³

När vård med stöd av denna lag inte längre behövs, *skall* socialnämnden besluta att vården *skall* upphöra. *Nämnden skall noga förbereda den unges återförening med den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne.*

Vård som har beslutats med stöd av 2 § *skall* upphöra senast när den unge fyller 18 år.

Vård som har beslutats med stöd av 3 § *skall* upphöra senast när den unge fyller 21 år.

När vård med stöd av denna lag inte längre behövs, *ska* socialnämnden besluta att vården *ska* upphöra. *Socialnämnden får inte besluta att vård enligt 2 § ska upphöra förrän de omständigheter som föranleder vården har förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt.*

Nämnden ska noga förbereda den unges återförening med den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne.

Vård som har beslutats med stöd av 2 § *ska* upphöra senast när den unge fyller 18 år.

Vård som har beslutats med stöd av 3 § *ska* upphöra senast när den unge fyller 21 år.

Uppföljning

21 b §

När vård upphör enligt 21 § ska socialnämnden följa upp situationen för den som är under 18 år.

Om den unge ska återförenas med den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne när vården upphör men återföreningen behöver förberedas, ska social-

³ Senaste lydelse 2003:406.

nämnden följa upp den unges situation först när återföreningen har skett.

21 c §

Vid en uppföljning enligt 21 b § får socialnämnden konsultera sakkunniga samt i övrigt ta de kontakter som behövs. Socialnämnden får samtala med den unge utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande.

När uppföljningen inleds respektive avslutas ska socialnämnden underrätta den unge, om den unge har fyllt 15 år, och vårdnadshavare som berörs.

En uppföljning ska avslutas senast sex månader från det att den inleddes. Uppföljningen ska också avslutas om nämnden inleder en utredning enligt 11 kap. 1 § första stycket socialtjänstlagen (2001:453).

22 §⁴

Om det kan antas att den som är under 20 år till följd av ett beteende som avses i 3 § kommer att behöva beredas vård enligt denna lag om beteendet fortsätter och det stöd eller den behandling som den unge behöver inte kan ges med samtycke av den unge själv, om han eller hon har fyllt 15 år, och av den unges vårdnadshavare, får socialnämnden besluta

1. att den unge ska hålla regelbunden kontakt med en särskilt kvalificerad kontaktperson som socialnämnden utsett, eller
2. att den unge ska delta i behandling i öppna former inom socialtjänsten.

När ett sådant beslut meddelas, ska en särskild behandlingsplan finnas.

Bestämmelserna i 13 § andra stycket, 13 a § första stycket samt 21 § första och tredje styckena gäller i tillämpliga delar också i fråga om beslut enligt första stycket. Prövning enligt 13 § andra stycket av om ett sådant beslut ska upphöra att gälla ska ske första gången inom sex månader från dagen för nämndens beslut.

Bestämmelserna i 13 § andra stycket, 13 a § första stycket samt 21 § första stycket första meningen och andra och fjärde styckena gäller i tillämpliga delar också i fråga om beslut enligt första stycket. Prövning enligt 13 § andra stycket av om ett sådant beslut ska upphöra att gälla ska ske första gången inom sex månader från dagen för nämndens beslut.

⁴ Senaste lydelse 2016:518.

Första stycket är också tillämpligt om den som är under 20 år och som dömts till sluten ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken vid verkställighetens slut bedöms vara i uppenbart behov av fortsatta insatser för att hindra ett sådant beteende som avses i första stycket.

Provtagning inför umgänge och upphörande av vård

32 a §

Har den unge beretts vård med stöd av 2 § ska socialnämnden inför umgänge, om det finns anledning till det, kontrollera om en vårdnadshavare eller förälder är eller har varit påverkad av narkotika, alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel, sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor. Socialnämnden får då besluta att vårdnadshavaren eller föräldern ska uppmanas att lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hårprov.

32 b §

Har den unge beretts vård med stöd av 2 § ska socialnämnden inför prövning av om vården ska upphöra, om det finns anledning till det, kontrollera om en vårdnadshavare är eller har varit påverkad av någon sådan dryck eller vara eller något sådant medel som anges i 32 a §. Socialnämnden får då besluta att han eller hon ska uppmanas att lämna sådana prov som anges där.

32 c §

Ett beslut enligt 32 a eller 32 b § får fattas bara i den mån åtgärden är försvarlig med hänsyn till dess syfte och övriga omständigheter.

Socialnämnden ska i beslutet särskilt ange vad för slags prov som avses och syftet med åtgärden.

Om vårdnadshavaren eller föräldern inte medverkar till provtagning får förhållandet tillmätas den betydelse för socialnämndens omgänges- eller vårdbeslut som omständigheterna motiverar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2022.

2 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs i fråga om socialtjänstlagen (2001:453)

dels att 6 kap. 8 §, 10 kap. 4 § och 11 kap. 4 b § ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas två nya paragrafer, 6 kap. 8 a och 8 b §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

8 §¹

Vårdas ett barn med stöd av denna lag i ett annat hem än det egna, ska socialnämnden minst en gång var sjätte månad överväga om vården fortfarande behövs och hur vården bör inriktas och utformas.

När barnet har varit placerat i samma familjehem under tre år från det att placeringen verkställdes, ska socialnämnden särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken. Därefter ska frågan övervägas årligen.

Vid övervägande enligt andra stycket ska följande särskilt beaktas:

– barnets och familjehemsföräldrarnas inställning till en vårdnadsöverflyttning,

– barnets relation till familjehemsföräldrarna och deras förmåga att tillgodose barnets behov av en trygg och god uppväxt,

– familjehemsföräldrarnas inställning till och förmåga att tillgodose barnets behov av kontakt med sina föräldrar och andra närstående, och

– barnets relation till sina föräldrar.

8 a §

När ett barn är placerat i ett sådant hem som avses i 6 kap. 6 § första stycket och en vårdnadshavare eller barnet, om barnet har fyllt 15 år, begär att vården ska upp-

¹ Senaste lydelse 2020:1260.

höra, ska socialnämnden särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud enligt 24 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

8 b §

När barnet har varit placerat i samma familjehem under två år från det att placeringen verkställdes, ska socialnämnden särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken. Därefter ska frågan övervägas årligen.

Vid ett sådant övervägande ska följande särskilt beaktas:

- barnets och familjehemsföräldrarnas inställning till en vårdnadsöverflyttning,*
- barnets relation till familjehemsföräldrarna och deras förmåga att tillgodose barnets behov av en trygghet och god uppväxt,*
- familjehemsföräldrarnas inställning till och förmåga att tillgodose barnets behov av kontakt med sina föräldrar och andra närstående, och*
- barnets relation till sina föräldrar.*

10 kap.

4 §²

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får ges endast åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden i ärenden som är en uppgift för nämnden enligt 6 kap. 6, 8 och 11 a–13 §§ denna lag, 4, 6 och 6 a §§, 11 § första och andra styckena, 13 §, 14 § tredje stycket, 21, 22, 24, 26, 27, 31 b, 31 d, 31 i och 43 §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga samt 11 och 13 §§ lagen

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får ges endast åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden i ärenden som är en uppgift för nämnden enligt 6 kap. 6, 8–8 b och 11 a–13 §§ denna lag, 4, 6 och 6 a §§, 11 § första och andra styckena, 13, 13 b och 13 c §§, 14 § tredje stycket, 21, 22, 24, 26, 27, 31 b, 31 d, 31 i, 32 a, 32 b och 43 §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

² Senaste lydelse 2020:353.

(1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall. samt 11 och 13 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall.

Första stycket gäller även i ärenden enligt 6 kap. 14 § om samtycke vägras och beslut enligt 9 kap. 3 § om att föra talan om återkrav enligt 9 kap. 1 §.

11 kap.

4 b §³

Socialnämnden får besluta om uppföljning av ett barns situation efter det att en placering i ett familjehem eller i ett hem för vård eller boende har upphört.

Socialnämnden får besluta om uppföljning av ett barns situation efter det att en placering *med stöd av denna lag* i ett familjehem eller i ett hem för vård eller boende har upphört.

En sådan uppföljning får ske om barnet, utan att förhållanden som avses i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga föreligger, bedöms vara i särskilt behov av nämndens stöd eller skydd men samtycke till sådan åtgärd saknas.

Bestämmelser om uppföljning när vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga upphör finns i 21 b och 21 c §§ den lagen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2022.

³ Senaste lydelse 2012:776.